

**Database
for the European Charter for Regional or Minority Languages**

LITHUANIAN TRANSLATION OF THE CHARTER

**European Charter
for Regional or Minority Languages¹**

**EUROPOS REGIONINIŲ
ARBA MAŽUMŲ KALBŲ CHARTIJA¹**

Preamble

The member States of the Council of Europe signatory hereto,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members, particularly for the purpose of safeguarding and realising the ideals and principles which are their common heritage;

Considering that the protection of the historical regional or minority languages of Europe, some of which are in danger of eventual extinction, contributes to the maintenance and development of Europe's cultural wealth and traditions;

Considering that the right to use a regional or minority language in private and public life is an inalienable right conforming to the principles embodied in the United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, and according to the spirit of the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Having regard to the work carried out within the CSCE and in particular to the Helsinki Final Act of 1975 and the document of the Copenhagen Meeting of 1990;

Stressing the value of interculturalism and multilingualism and considering that the protection and encouragement of regional or minority languages should not be to the detriment of the official languages and the need to learn them;

Realising that the protection and promotion of regional or minority languages in the different countries and regions of Europe represent an important contribution to the building of a Europe based on the principles of democracy and cultural diversity within the framework of national sovereignty and territorial integrity;

Taking into consideration the specific conditions and historical traditions in the different regions of the European States,

Have agreed as follows:

Preambulė

Šią Chartiją pasirašiusios Europos Tarybos valstybės narės,

atsižvelgdamos į tai, kad Europos Tarybos tikslas yra siekti didesnės savo narių vienybės visų pirma išsaugant ir įgyvendinant jų bendrą paveldą sudarančius idealus ir principus;

atsižvelgdamos į tai, kad Europos istorškai išsilaikiusių regioninių arba mažumų kalbų, kurių tam tikrai daliai gresia visiškas išnykimas, apsauga padeda išlaikyti ir puoselėti Europos kultūros vertybes ir tradicijas;

atsižvelgdamos į tai, kad teisė vartoti regioninę arba mažumos kalbą privačiame ir viešame gyvenime yra neatimama teisė, atitinkanti Jungtinių Tautų Organizacijos Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakte įtvirtintus principus ir Europos Tarybos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos dvasią;

atsižvelgdamos į Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos atliktą darbą, ypač į 1975 m. Helsinkio Baigiamąjį Aktą ir 1990 m. Kopenhagos susitikimo dokumentą;

pabrėždamos įvairių kultūrų sambūvio ir daugiakalbystės vertę bei manydamos, kad regioninių arba mažumų kalbų apsauga ir skatinimas neturėtų pakenkti oficialiosioms kalboms ir būtinybei jų mokytis;

suprasdamos, kad regioninių arba mažumų kalbų apsauga ir skatinimas įvairiose Europos šalyse ir regionuose yra svarus indėlis kuriant Europą, grindžiamą demokratijos principais ir kultūrų įvairove valstybės suvereniteto ir teritorinio vientisumo struktūroje;

atsižvelgdamos į konkrečias sąlygas ir istorines tradicijas skirtinguose Europos valstybių regionuose,

susitarė:

¹ CETS no. 148. The convention was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 25 June 1992 and opened for signature on 5 November 1992 in Strasbourg. It entered into force on 1 March 1998, according to article 19. Authentic texts: English and French. See also *United Nations Treaty Series* vol. 2044, p. 575, reg. no. 35358.

¹ Non-official translation. The text is available at the website of the Department of National Minorities and Lithuanians Living Abroad of the Government of Lithuania
http://www.tmid.lt/index.php?page_id=255

**PART I
GENERAL PROVISIONS**

Article 1 – Definitions

For the purposes of this Charter:

- a “regional or minority languages” means languages that are:
 - i traditionally used within a given territory of a State by nationals of that State who form a group numerically smaller than the rest of the State’s population; and
 - ii different from the official language(s) of that State;
it does not include either dialects of the official language(s) of the State or the languages of migrants;
- b “territory in which the regional or minority language is used” means the geographical area in which the said language is the mode of expression of a number of people justifying the adoption of the various protective and promotional measures provided for in this Charter;
- c “non-territorial languages” means languages used by nationals of the State which differ from the language or languages used by the rest of the State’s population but which, although traditionally used within the territory of the State, cannot be identified with a particular area thereof.

Article 2 – Undertakings

- 1 Each Party undertakes to apply the provisions of Part II to all the regional or minority languages spoken within its territory and which comply with the definition in Article 1.
- 2 In respect of each language specified at the time of ratification, acceptance or approval, in accordance with Article 3, each Party undertakes to apply a minimum of thirty-five paragraphs or subparagraphs chosen from among the provisions of Part III of the Charter, including at least three chosen from each of the Articles 8 and 12 and one from each of the Articles 9, 10, 11 and 13.

Article 3 – Practical arrangements

- 1 Each Contracting State shall specify in its instrument of ratification, acceptance or approval, each regional or minority language, or official language which is less widely used on the whole or part of its territory, to which the paragraphs chosen in accordance with Article 2, paragraph 2, shall apply.
- 2 Any Party may, at any subsequent time, notify the Secretary General that it accepts the obligations arising out of the provisions of any other paragraph of the Charter not already specified in its instrument of ratification, acceptance or approval, or that it will apply paragraph 1 of the present article to other regional or minority languages, or to other official languages which are less widely used on the whole or part of its territory.

**I DALIS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1 straipsnis – Sąvokos

Šioje Chartijoje:

- a „regioninės arba mažumų kalbos” - kalbos, kurios:
 - i tradiciškai vartojamos tam tikroje valstybės teritorijoje tos valstybės nacionalinių subjektų, kurie sudaro ne tokią gausią gyventojų grupę kaip kiti valstybės gyventojai; ir
 - ii skiriasi nuo tos valstybės oficialiosios (-ių) kalbos(-ų);
ši sąvoka neapima nei valstybės oficialiosios (-ių) kalbos (-ų) tarmių, nei migrantų kalbų;
- b „teritorija, kurioje regioninė arba mažumos kalba yra vartojama” - geografinė vieta, kurioje minėta kalba yra tam tikro žmonių skaičiaus raiškos priemonė, pateisinanti šioje Chartijoje numatytų įvairių apsaugos ir skatinimo priemonių taikymą;
- c „neteritorinės kalbos” - valstybės nacionalinių subjektų vartojamos kalbos, kurios skiriasi nuo kalbos ar kalbų, kurią ar kurias vartoja kiti valstybės gyventojai, bet, nors tradiciškai ir vartojamos valstybės teritorijoje, jos negali būti siejamos su tam tikra jos vietoje.

2 straipsnis – Įsipareigojimai

- 1 Kiekviena Šalis įsipareigoja visoms regioninėms arba mažumų kalboms, kuriomis kalbama jos teritorijoje ir kurios atitinka 1 straipsnyje pateiktą apibrėžimą, taikyti II dalies nuostatas.
- 2 Kiekvienai ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo metu pagal 3 straipsnį nurodytai kalbai kiekviena Šalis įsipareigoja taikyti mažiausiai trisdešimt penkis iš Chartijos III dalies nuostatų pasirinktus punktus arba papunkčius, įskaitant po tris, pasirinktus iš 8 ir 12 straipsnių, ir po vieną iš 9, 10, 11 ir 13 straipsnių.

3 straipsnis – Faktiški susitarimai

- 1 Kiekviena Susitariančioji Valstybė savo ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumente nurodo kiekvieną regioninę arba mažumų kalbą ar oficialią kalbą, ne taip plačiai vartojamą visoje jos teritorijoje arba jos dalyje, kuriai taikomi pagal 2 straipsnio 2 dalį pasirinkti punktai.
- 2 Kiekviena Šalis gali bet kada vėliau pranešti Generaliniam Sekretoriui, kad ji priima įsipareigojimus, susijusius su bet kurio kito Chartijos punkto ar papunkčio, dar nenurodyto jos ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumente, nuostatomis, arba kad ji taikys šio straipsnio 1 dalį kitoms regioninėms arba mažumų kalboms ar kitoms oficialioms kalboms, ne taip plačiai vartojamoms jos teritorijoje arba jos dalyje.

- 3 The undertakings referred to in the foregoing paragraph shall be deemed to form an integral part of the ratification, acceptance or approval and will have the same effect as from their date of notification.

Article 4 – Existing regimes of protection

- 1 Nothing in this Charter shall be construed as limiting or derogating from any of the rights guaranteed by the European Convention on Human Rights.
- 2 The provisions of this Charter shall not affect any more favourable provisions concerning the status of regional or minority languages, or the legal regime of persons belonging to minorities which may exist in a Party or are provided for by relevant bilateral or multilateral international agreements.

Article 5 – Existing obligations

Nothing in this Charter may be interpreted as implying any right to engage in any activity or perform any action in contravention of the purposes of the Charter of the United Nations or other obligations under international law, including the principle of the sovereignty and territorial integrity of States.

Article 6 – Information

The Parties undertake to see to it that the authorities, organisations and persons concerned are informed of the rights and duties established by this Charter.

**PART II
OBJECTIVES AND PRINCIPLES
PURSUED IN ACCORDANCE WITH
ARTICLE 2, PARAGRAPH 1**

Article 7 – Objectives and principles

- 1 In respect of regional or minority languages, within the territories in which such languages are used and according to the situation of each language, the Parties shall base their policies, legislation and practice on the following objectives and principles:
- a the recognition of the regional or minority languages as an expression of cultural wealth;
 - b the respect of the geographical area of each regional or minority language in order to ensure that existing or new administrative divisions do not constitute an obstacle to the promotion of the regional or minority language in question;
 - c the need for resolute action to promote regional or minority languages in order to safeguard them;
 - d the facilitation and/or encouragement of the use of regional or minority languages, in speech and writing, in public and private life;
 - e the maintenance and development of links, in the fields covered by this Charter, between

- 3 Pirmesnėje straipsnio dalyje minėti išipareigojimai yra laikomi sudedamąja ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dalimi ir taip pat išgalios nuo pranešimo apie juos datos.

4 straipsnis – Esami apsaugos režimai

- 1 Jokia šios Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip ribojanti arba atmetanti kurią nors Europos žmogaus teisių konvencijos garantuotą teisę.
- 2 Šios Chartijos nuostatos neturi poveikio jokioms palankesnėms nuostatoms dėl regioninių arba mažumų kalbų statuso arba mažumoms priklausančių asmenų teisiniam režimui, kuris gali egzistuoti Šalyje arba yra nustatytas atitinkamuose dvišaliuose ar daugiašaliuose tarptautiniuose susitarimuose.

5 straipsnis – Esami išipareigojimai

Jokia šios Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip netiesiogiai suteikianti teisę imtis kokios nors veiklos ar atlikti kokius nors veiksmus nesilaikant Jungtinių Tautų Organizacijos Įstatų tikslų ar kitų išipareigojimų pagal tarptautinę teisę, įskaitant valstybių suvereniteto ir teritorinio vientisumo principą.

6 straipsnis – Informacija

Šalys išipareigoja rūpintis, kad atitinkamos institucijos, organizacijos ir asmenys būtų informuoti apie šioje Chartijoje nustatytas teises ir pareigas.

**II DALIS
TIKSLAI IR PRINCIPAI,
KURIAIS REMIAMASI VADOVAUJANTIS
2 STRAIPSNIO 1 DALIMI**

7 straipsnis – Tikslai ir principai

- 1 Šalys savo politiką, teisės aktų leidybą ir praktinius veiksmus dėl regioninių arba mažumų kalbų teritorijose, kuriose tokios kalbos vartojamos, ir atsižvelgdamos į kiekvienos kalbos padėtį, grindžia šiais tikslais ir principais:
- a regioninių arba mažumų kalbų kaip kultūros vertybių apraiškos pripažinimas;
 - b pagarba kiekvienos regioninės arba mažumos kalbos geografinėi vietai siekiant užtikrinti, kad esamas ar naujas administracinis padalijimas nebūtų kliūtis atitinkamai regioninei arba mažumos kalbai skatinti;
 - c būtinumas imtis ryžtingų veiksmų skatinti regionines arba mažumų kalbas siekiant jas apsaugoti;
 - d sąlygų sudarymas ir (arba) skatinimas, kad regioninės arba mažumų kalbos būtų žodžiu ir raštu vartojamos viešame ir privačiame gyvenime;
 - e tose srityse, kurioms taikoma ši Chartija, ryšių tarp grupių, vartojančių regioninę ar mažumos

- groups using a regional or minority language and other groups in the State employing a language used in identical or similar form, as well as the establishment of cultural relations with other groups in the State using different languages;
- f the provision of appropriate forms and means for the teaching and study of regional or minority languages at all appropriate stages;
- g the provision of facilities enabling non-speakers of a regional or minority language living in the area where it is used to learn it if they so desire;
- h the promotion of study and research on regional or minority languages at universities or equivalent institutions;
- i the promotion of appropriate types of transnational exchanges, in the fields covered by this Charter, for regional or minority languages used in identical or similar form in two or more States.
- 2 The Parties undertake to eliminate, if they have not yet done so, any unjustified distinction, exclusion, restriction or preference relating to the use of a regional or minority language and intended to discourage or endanger the maintenance or development of it. The adoption of special measures in favour of regional or minority languages aimed at promoting equality between the users of these languages and the rest of the population or which take due account of their specific conditions is not considered to be an act of discrimination against the users of more widely-used languages.
- 3 The Parties undertake to promote, by appropriate measures, mutual understanding between all the linguistic groups of the country and in particular the inclusion of respect, understanding and tolerance in relation to regional or minority languages among the objectives of education and training provided within their countries and encouragement of the mass media to pursue the same objective.
- 4 In determining their policy with regard to regional or minority languages, the Parties shall take into consideration the needs and wishes expressed by the groups which use such languages. They are encouraged to establish bodies, if necessary, for the purpose of advising the authorities on all matters pertaining to regional or minority languages.
- 5 The Parties undertake to apply, *mutatis mutandis*, the principles listed in paragraphs 1 to 4 above to non-territorial languages. However, as far as these languages are concerned, the nature and scope of the measures to be taken to give effect to this Charter shall be determined in a flexible manner, bearing in mind the needs and wishes, and respecting the traditions and characteristics, of the groups which use the languages concerned.
- kalbą, ir kitų grupių, vartojančių tos pačios ar panašios atmainos kalbą, palaikymas ir plėtojimas valstybėje, taip pat kultūrinių ryšių su kitomis grupėmis, vartojančiomis skirtingas kalbas, plėtojimas valstybėje;
- f regioninių arba mažumų kalbų reikiamų mokymo ir mokymosi formų ir priemonių teikimas visose reikiamose pakopose;
- g sąlygų sudarymas asmenims, gyvenantiems vietovėje, kurioje vartojama regioninė arba mažumos kalba, ir ja nekalbantiems, tą kalbą išmokyti, jei jie to pageidauja;
- h regioninių arba mažumų kalbų studijų ir mokslinio tyrimo universitetuose ar lygiavertėse institucijose skatinimas;
- i regioninių arba mažumų kalbų, kurių ta pati ar panaši atmaina vartojama dviejose ar daugiau valstybių, atitinkamų tarptautinių mainų tipų skatinimas tose srityse, kurioms taikoma ši Chartija.
- 2 Šalys įsipareigoja panaikinti, jei jos dar iki šiol to nepadarė, bet kokią nepateisinamą skirtumą, šalinimą, apribojimą ar pirmumą, susijusį su kurios nors regioninės arba mažumos kalbos vartojimu ir skirtą varžyti ar statyti į pavojų jos palaikymą arba raidą. Įteisinimas ypatingų priemonių regioninių arba mažumų kalbų labui siekiant skatinti šių kalbų vartotojų ir kitų gyventojų lygybės arba priemonių, kurios padeda atsižvelgti į jų ypatingas sąlygas, nėra laikomas plačiau vartojamų kalbų vartotojų diskriminavimu.
- 3 Šalys įsipareigoja atitinkamomis priemonėmis skatinti visų šalies kalbinių grupių savitarpio supratimą ir visų pirma laikyti pagarbą, supratimą ir toleranciją regioninėms arba mažumų kalboms vienu iš savo šalyse nustatyto ugdymo ir lavinimo tikslų bei skatinti žiniasklaidą siekti to paties tikslo.
- 4 Nustatydamos savo politiką dėl regioninių arba mažumų kalbų, Šalys atsižvelgia į tokias kalbas vartojančių grupių reikmes ir pageidavimus. Jos yra skatinamos prireikus steigti institucijas, kurios patartų valdžios institucijoms visais su regioninėmis arba mažumų kalbomis susijusiais klausimais.
- 5 Šalys įsipareigoja su atitinkamais pakeitimais taikyti šio straipsnio 1-4 dalyse išvardytus principus neteritorinėms kalboms. Tačiau šioms kalboms priemonių, kurių turi būti imtasi įgyvendinant šią Chartiją, pobūdis ir taikymo sritis yra nustatoma lanksčiai, atsižvelgiant į atitinkamas kalbas vartojančių grupių reikmes ir pageidavimus bei gerbiant jų tradicijas ir ypatybes.

**PART III
MEASURES TO PROMOTE THE USE
OF REGIONAL OR MINORITY LANGUAGES
IN PUBLIC LIFE IN ACCORDANCE WITH
THE UNDERTAKINGS ENTERED INTO
UNDER ARTICLE 2, PARAGRAPH 2**

Article 8 – Education

- 1 With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:
 - a i to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to apply one of the measures provided for under i and ii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or
 - iv if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under i to iii above;
- b i to make available primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of primary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within primary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient;
- c i to make available secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of secondary education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within secondary education, for the teaching of the relevant regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
 - iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- d i to make available technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
 - ii to make available a substantial part of technical and vocational education in the relevant regional or minority languages; or
 - iii to provide, within technical and vocational education, for the teaching of the relevant

**III DALIS
PRIEMONĖS REGIONINIŲ ARBA MAŽUMŲ
KALBŲ VARTOJIMUI VIEŠAME
GYVENIME SKATINTI PAGAL
ĮSIPAREIGOJIMUS, PRISIIMAMUS PAGAL
2 STRAIPSNIO 2 DALĮ**

8 straipsnis – Švietimas

- 1 Švietimo srityje toje teritorijoje, kurioje tokios kalbos yra vartojamos, atsižvelgdamos į šių kalbų padėtį ir neatmesdamos valstybės oficialiosios (-ių) kalbos(-ų) mokymo, Šalys įsipareigoja:
 - a i sudaryti sąlygas ikimokykliniam švietimui atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - ii sudaryti sąlygas didelei ikimokyklinio švietimo daliai atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - iii taikyti vieną iš priemonių, nurodytų i ir ii papunkčiuose, bent tiems mokiniams, kurių šeimos to prašo ir kurių skaičius yra laikomas pakankamu; arba
 - iv jei valdžios institucijos neturi tiesioginės kompetencijos ikimokyklinio švietimo srityje, palaikyti ir (arba) skatinti i-iii papunkčiuose nurodytų priemonių taikymą;
- b i sudaryti sąlygas pradiniam mokymui atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - ii sudaryti sąlygas didelei pradinio mokymo daliai atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - iii nustatyti pradinio mokymo sistemoje atitinkamų regioninių arba mažumų kalbų mokymą kaip neatskiriamą mokymo plano dalį; arba
 - iv taikyti vieną iš i-iii papunkčiuose nustatytų priemonių bent tiems mokiniams, kurių šeimos to prašo ir kurių skaičius yra laikomas pakankamu;
- c i sudaryti sąlygas viduriniam mokslui atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - ii sudaryti sąlygas didelei vidurinio mokslo daliai atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - iii nustatyti vidurinio mokslo sistemoje atitinkamų regioninių arba mažumų kalbų mokymą kaip neatskiriamą mokymo plano dalį; arba
 - iv taikyti vieną iš i-iii papunkčiuose nustatytų priemonių bent tiems mokiniams, kurių šeimos to prašo ir kurių skaičius yra laikomas pakankamu;
- d i sudaryti sąlygas techniniam ir profesiniam mokymui atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - ii sudaryti sąlygas didelei techninio ir profesinio mokymo daliai atitinkamomis regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - iii nustatyti techninio ir profesinio mokymo sistemoje atitinkamų regioninių arba

- regional or minority languages as an integral part of the curriculum; or
- iv to apply one of the measures provided for under i to iii above at least to those pupils who, or where appropriate whose families, so wish in a number considered sufficient;
- e i to make available university and other higher education in regional or minority languages; or
 - ii to provide facilities for the study of these languages as university and higher education subjects; or
 - iii if, by reason of the role of the State in relation to higher education institutions, sub-paragraphs i and ii cannot be applied, to encourage and/or allow the provision of university or other forms of higher education in regional or minority languages or of facilities for the study of these languages as university or higher education subjects;
 - f i to arrange for the provision of adult and continuing education courses which are taught mainly or wholly in the regional or minority languages; or
 - ii to offer such languages as subjects of adult and continuing education; or
 - iii if the public authorities have no direct competence in the field of adult education, to favour and/or encourage the offering of such languages as subjects of adult and continuing education;
 - g to make arrangements to ensure the teaching of the history and the culture which is reflected by the regional or minority language;
 - h to provide the basic and further training of the teachers required to implement those of paragraphs a to g accepted by the Party;
 - i to set up a supervisory body or bodies responsible for monitoring the measures taken and progress achieved in establishing or developing the teaching of regional or minority languages and for drawing up periodic reports of their findings, which will be made public.
- 2 With regard to education and in respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage or provide teaching in or of the regional or minority language at all the appropriate stages of education.

Article 9 – Judicial authorities

- 1 The Parties undertake, in respect of those judicial districts in which the number of residents using the regional or minority languages justifies the measures specified below, according to the situation of each of these languages and on condition that the use of the facilities afforded by the present paragraph is not considered by the judge to hamper the proper administration of justice:
- a in criminal proceedings:

- mažumų kalbų mokymą kaip neatskiriamą mokymo plano dalį; arba
- iv taikyti vieną iš i-iii papunkčiuose nustatytų priemonių bent tiems mokiniams, kurie arba, jei reikia, kurių šeimos to nori ir kurių skaičius yra laikomas pakankamu;
- e i sudaryti sąlygas universiteto lygio ir kitam aukštajam mokslui regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
 - ii sudaryti sąlygas šias kalbas studijuoti kaip universiteto lygio ir kito aukštojo mokslo dalyką; arba
 - iii jei dėl valstybės vaidmens aukštojo mokslo institucijose negalima taikyti i ir ii papunkčių,- skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas, kad universiteto ar kitokios formos aukštasis mokslas būtų prieinamas regioninėmis arba mažumų kalbomis arba šias kalbas būtų galima studijuoti kaip universiteto ar aukštojo mokslo dalyką;
 - f i rūpintis suaugusiųjų ir tolesnio švietimo kursais, kuriuose dėstoma daugiausia arba tik regioninėmis, arba mažumų kalbomis; arba
 - ii siūlyti tokias kalbas kaip suaugusiųjų ir tolesnio švietimo dalykus; arba
 - iii jei valdžios institucijos neturi tiesioginės kompetencijos suaugusiųjų švietimo srityje, sudaryti sąlygas ir (arba) skatinti, kad tokios kalbos būtų siūlomos kaip suaugusiųjų ir tolesnio švietimo dalykas;
 - g imtis priemonių, kad būtų užtikrintas istorijos ir kultūros, kurią atspindi regioninė arba mažumos kalba, mokymas;
 - h pasirūpinti pagrindiniu ir tolesniu mokytojų, kurių reikia Šalies pasirinktiems a-g punktams įgyvendinti, rengimu;
 - i įsteigti priežiūros instituciją ar institucijas, atsakingas už priemonių, kurių buvo imtasi, ir padarytos pažangos diegiant ar plėtojant regioninių arba mažumų kalbų mokymą, stebėjimą bei periodinių savo išvadų ataskaitų, kurios bus viešai skelbiamos, rengimą.
- 2 Dėl švietimo ir teritorijų, kuriose regioninės arba mažumų kalbos nėra tradiciškai vartojamos, Šalys įsipareigoja, jei regioninė arba mažumos kalba pagal vartotojų skaičių pateisinama, leisti, skatinti arba teikti mokymą ta regionine arba mažumos kalba arba jos mokymą visose atitinkamose švietimo pakopose.

9 straipsnis – Teismo institucijos

- 1 Tose teismų apylinkėse, kuriose pagal regionines arba mažumų kalbas vartojančių gyventojų skaičių pateisinamos toliau nurodytos priemonės, pagal kiekvienos iš tų kalbų padėtį ir tuo atveju, kai teisėjas nemano, jog šios straipsnio dalies teikiamų priemonių naudojimas kliudo tinkamai vykdyti teisingumą, Šalys įsipareigoja:
- a baudžiamosiose bylose:

- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to guarantee the accused the right to use his/her regional or minority language; and/or
 - iii to provide that requests and evidence, whether written or oral, shall not be considered inadmissible solely because they are formulated in a regional or minority language; and/or
 - iv to produce, on request, documents connected with legal proceedings in the relevant regional or minority language, if necessary by the use of interpreters and translations involving no extra expense for the persons concerned;
- b in civil proceedings:
- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
- c in proceedings before courts concerning administrative matters:
- i to provide that the courts, at the request of one of the parties, shall conduct the proceedings in the regional or minority languages; and/or
 - ii to allow, whenever a litigant has to appear in person before a court, that he or she may use his or her regional or minority language without thereby incurring additional expense; and/or
 - iii to allow documents and evidence to be produced in the regional or minority languages, if necessary by the use of interpreters and translations;
- d to take steps to ensure that the application of sub-paragraphs i and iii of paragraphs b and c above and any necessary use of interpreters and translations does not involve extra expense for the persons concerned.
- 2 The Parties undertake:
- a not to deny the validity of legal documents drawn up within the State solely because they are drafted in a regional or minority language; or
 - b not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a
- i pasirūpinti, kad teismo procesas vienos iš šalių prašymu vyktų regioninėmis arba mažumų kalbomis; ir (arba)
 - ii garantuoti teisiamajam teisę vartoti jo ar jos regioninę arba mažumos kalbą; ir (arba)
 - iii pasirūpinti, kad prašymai ir parodymai raštu ir žodžiu nebūtų laikomi nepriimtinais tik dėl to, kad jie yra teikiami regionine arba mažumos kalba; ir (arba)
 - iv teikti paprašius dokumentus, susijusius su teismo procesu, atitinkama regionine arba mažumos kalba, prireikus naudojantis vertėjų žodžiu paslaugomis ir vertimais raštu, nereikalaujant, kad atitinkami asmenys apmokėtų papildomas išlaidas;
- b civilinėse bylose:
- i pasirūpinti, kad teismo procesas vienos iš šalių prašymu vyktų regioninėmis arba mažumų kalbomis; ir (arba)
 - ii leisti, jei bylos dalyvis turi pats dalyvauti teisme, kad jis ar ji galėtų vartoti savo regioninę arba mažumos kalbą neturėdamas (-a) dėl to papildomų išlaidų; ir (arba)
 - iii leisti teikti dokumentus ir duoti parodymus regioninėmis arba mažumų kalbomis, prireikus naudojantis vertėjų žodžiu paslaugomis ir vertimais raštu;
- c nagrinėjant teismuose administracinių teisės pažeidimų bylas:
- i pasirūpinti, kad teismo procesas vienos iš šalių prašymu vyktų regioninėmis arba mažumų kalbomis; ir (arba)
 - ii leisti, jei bylos dalyvis turi pats dalyvauti teisme, kad jis ar ji galėtų vartoti savo regioninę arba mažumos kalbą neturėdamas(-a) dėl to papildomų išlaidų; ir (arba)
 - iii leisti teikti dokumentus ir duoti parodymus regioninėmis arba mažumų kalbomis, prireikus naudojantis vertėjų žodžiu paslaugomis ir vertimais raštu;
- d imtis priemonių siekiant užtikrinti, kad šio straipsnio 1 dalies b ir c punktų i-iii papunkčių taikymas ir bet koks būtinas vertėjų žodžiu paslaugų ir vertimų raštu pasitelkimas atitinkamiems asmenims nebūtų susiję su papildomomis išlaidomis.
- 2 Šalys įsipareigoja:
- a neatsisakyti pripažinti savo valstybėje parengtų teisinių dokumentų galiojimo tik dėl to, kad jie surašyti regionine arba mažumos kalba; arba
 - b neatsisakyti pripažinti tarp šalių savo valstybėje parengtų teisinių dokumentų galiojimo tik dėl to, kad jie surašyti regionine

regional or minority language, and to provide that they can be invoked against interested third parties who are not users of these languages on condition that the contents of the document are made known to them by the person(s) who invoke(s) it; or

- c not to deny the validity, as between the parties, of legal documents drawn up within the country solely because they are drafted in a regional or minority language.
- 3 The Parties undertake to make available in the regional or minority languages the most important national statutory texts and those relating particularly to users of these languages, unless they are otherwise provided.

Article 10 – Administrative authorities and public services

- 1 Within the administrative districts of the State in which the number of residents who are users of regional or minority languages justifies the measures specified below and according to the situation of each language, the Parties undertake, as far as this is reasonably possible:
- a i to ensure that the administrative authorities use the regional or minority languages; or
 - ii to ensure that such of their officers as are in contact with the public use the regional or minority languages in their relations with persons applying to them in these languages; or
 - iii to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications and receive a reply in these languages; or
 - iv to ensure that users of regional or minority languages may submit oral or written applications in these languages; or
 - v to ensure that users of regional or minority languages may validly submit a document in these languages;
- b to make available widely used administrative texts and forms for the population in the regional or minority languages or in bilingual versions;
- c to allow the administrative authorities to draft documents in a regional or minority language.
- 2 In respect of the local and regional authorities on whose territory the number of residents who are users of regional or minority languages is such as to justify the measures specified below, the Parties undertake to allow and/or encourage:
- a the use of regional or minority languages within the framework of the regional or local authority;
 - b the possibility for users of regional or minority languages to submit oral or written applications in these languages;
 - c the publication by regional authorities of their official documents also in the relevant regional or minority languages;
 - d the publication by local authorities of their official documents also in the relevant regional

arba mažumos kalba, ir nustatyti, kad jais būtų galima remtis prieš suinteresuotas trečiąsias šalis, kurios šių kalbų nevartoja, jei su dokumento turiniu jas supažindina asmuo ar asmenys, kuris ar kurie juo remiasi; arba

- c neatsisakyti pripažinti tarp šalių savo valstybėje parengtų teisinių dokumentų galiojimo tik dėl to, kad jie surašyti regionine arba mažumos kalba.
- 3 Šalys įsipareigoja padaryti prieinamus regioninėmis arba mažumų kalbomis svarbiausius valstybės įstatymų tekstus ir ypač tuos, kurie yra susiję su šių kalbų vartotojais, jei jie nėra kitaip teikiami.

10 straipsnis – Administracinės institucijos ir viešosios paslaugos

- 1 Valstybės administraciniuose rajonuose, kuriuose pagal regionines arba mažumų kalbas vartojančių gyventojų skaičių yra pateisinamos toliau išvardytos priemonės, Šalys, jei tai pagrįstai įmanoma, atsižvelgdamos į kiekvienos kalbos padėtį, įsipareigoja:
- a i užtikrinti, kad administracinėse institucijose būtų vartojamos regioninės arba mažumų kalbos; arba
 - ii užtikrinti, kad tokie jų pareigūnai, kurie palaiko ryšius su visuomene, bendraudami su asmenimis, kurie į juos tomis kalbomis kreipiasi, vartotų regionines arba mažumų kalbas; arba
 - iii užtikrinti, kad regioninių arba mažumų kalbų vartotojai galėtų žodžiu ir raštu teikti prašymus ir tomis kalbomis gauti atsakymą; arba
 - iv užtikrinti, kad regioninių arba mažumų kalbų vartotojai galėtų žodžiu ir raštu teikti prašymus;
 - v užtikrinti, kad regioninių arba mažumų kalbų vartotojai galėtų šiomis kalbomis teisėtai pateikti dokumentą;
- b sudaryti sąlygas, kad plačiai naudojami administraciniai tekstais ir blankai būtų prieinami gyventojams regioninėmis arba mažumų kalbomis arba dvikalbiais variantais;
- c leisti administracinėms institucijoms rengti dokumentus regionine arba mažumos kalba.
- 2 Dėl vietinės ir regioninės valdžios institucijų, kurių teritorijoje gyventojų, vartojančių regionines arba mažumų kalbas, skaičius yra toks, kad pateisintų toliau nurodytas priemones, Šalys įsipareigoja leisti ir (arba) skatinti:
- a regioninės arba vietinės valdžios institucijose vartoti regionines arba mažumų kalbas;
 - b regioninių arba mažumų kalbų vartotojams teikti žodžiu ir raštu prašymus tomis kalbomis;
 - c regioninės valdžios institucijas skelbti savo oficialius dokumentus ir regioninėmis arba mažumų kalbomis;
 - d vietinės valdžios institucijas skelbti savo oficialius dokumentus ir regioninėmis arba

- or minority languages;
- e the use by regional authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- f the use by local authorities of regional or minority languages in debates in their assemblies, without excluding, however, the use of the official language(s) of the State;
- g the use or adoption, if necessary in conjunction with the name in the official language(s), of traditional and correct forms of place-names in regional or minority languages.
- 3 With regard to public services provided by the administrative authorities or other persons acting on their behalf, the Parties undertake, within the territory in which regional or minority languages are used, in accordance with the situation of each language and as far as this is reasonably possible:
- a to ensure that the regional or minority languages are used in the provision of the service; or
- b to allow users of regional or minority languages to submit a request and receive a reply in these languages; or
- c to allow users of regional or minority languages to submit a request in these languages.
- 4 With a view to putting into effect those provisions of paragraphs 1, 2 and 3 accepted by them, the Parties undertake to take one or more of the following measures:
- a translation or interpretation as may be required;
- b recruitment and, where necessary, training of the officials and other public service employees required;
- c compliance as far as possible with requests from public service employees having a knowledge of a regional or minority language to be appointed in the territory in which that language is used.
- 5 The Parties undertake to allow the use or adoption of family names in the regional or minority languages, at the request of those concerned.
- mažumų kalbomis;
- e regioninės valdžios institucijas vartoti regionines arba mažumų kalbas per debatus savo susirinkimuose, tačiau neišstumiant valstybės oficialiosios (-ių) kalbos(-ų);
- f vietinės valdžios institucijas vartoti regionines arba mažumų kalbas per debatus savo susirinkimuose, tačiau neišstumiant valstybės oficialiosios (-ių) kalbos(-ų);
- g vartoti arba priimti, jei reikia kartu su pavadinimu oficialiaja (-osiomis) kalba (-omis), tradicines ir taisyklingas vietovardžių formas regioninėmis ar mažumų kalbomis.
- 3 Dėl viešųjų paslaugų, kurias teikia administracinės institucijos arba kiti jų vardu veikiantys asmenys, toje teritorijoje, kurioje vartojamos regioninės arba mažumų kalbos, atsižvelgiant į kiekvienos kalbos padėtį ir tokiu mastu, koku pagrįstai įmanoma, Šalys įsipareigoja:
- a užtikrinti, kad regioninės arba mažumų kalbos būtų vartojamos teikiant paslaugas; arba
- b leisti regioninių arba mažumų kalbų vartotojams teirautis ir gauti atsakymą šiomis kalbomis; arba
- c leisti regioninių arba mažumų kalbų vartotojams teirautis šiomis kalbomis.
- 4 Numatydamos įgyvendinti savo priimtas šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalių nuostatas, Šalys įsipareigoja taikyti vieną ar daugiau iš šių priemonių:
- a vertimą žodžiu ir raštu pagal reikmes;
- b reikalingų pareigūnų ir kitų valstybės tarnautojų priėmimą į tarnybą bei, prireikus, mokymą;
- c kiek įmanoma, tenkinti valstybės tarnautojų, mokančių regioninę arba mažumos kalbą, prašymus skirti dirbti teritorijoje, kurioje ta kalba vartojama.
- 5 Šalys įsipareigoja suinteresuotų asmenų prašymu leisti regioninėmis arba mažumų kalbomis vartoti arba pasirinkti savo pavardes.

Article 11 – Media

- 1 The Parties undertake, for the users of the regional or minority languages within the territories in which those languages are spoken, according to the situation of each language, to the extent that the public authorities, directly or indirectly, are competent, have power or play a role in this field, and respecting the principle of the independence and autonomy of the media:
- a to the extent that radio and television carry out a public service mission:
- i to ensure the creation of at least one radio station and one television channel in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station and one
- 11 straipsnis – Žiniasklaida
- 1 Regioninių arba mažumų kalbų vartotojams teritorijoje, kurioje tomis kalbomis kalbama, atsižvelgdamos į kiekvienos kalbos padėtį, tokiu mastu, koku valdžios institucijos tiesiogiai ar netiesiogiai yra kompetentingos, turi galios ar įtakos šioje srityje, ir gerbdamos žiniasklaidos nepriklausomumo ir savarankiškumo principą, Šalys įsipareigoja:
- a tokiu mastu, koku radijas ir televizija atlieka viešosios paslaugos paskirtį:
- i užtikrinti, kad būtų įsteigta bent viena radijo stotis ir vienas televizijos kanalas regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
- ii skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas įsteigti bent vieną radijo stotį ir vieną televizijos

- television channel in the regional or minority languages; or
- iii to make adequate provision so that broadcasters offer programmes in the regional or minority languages;
- b i to encourage and/or facilitate the creation of at least one radio station in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of radio programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
- c i to encourage and/or facilitate the creation of at least one television channel in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the broadcasting of television programmes in the regional or minority languages on a regular basis;
- d to encourage and/or facilitate the production and distribution of audio and audiovisual works in the regional or minority languages;
- e i to encourage and/or facilitate the creation and/or maintenance of at least one newspaper in the regional or minority languages; or
- ii to encourage and/or facilitate the publication of newspaper articles in the regional or minority languages on a regular basis;
- f i to cover the additional costs of those media which use regional or minority languages, wherever the law provides for financial assistance in general for the media; or
- ii to apply existing measures for financial assistance also to audiovisual productions in the regional or minority languages;
- g to support the training of journalists and other staff for media using regional or minority languages.
- 2 The Parties undertake to guarantee freedom of direct reception of radio and television broadcasts from neighbouring countries in a language used in identical or similar form to a regional or minority language, and not to oppose the retransmission of radio and television broadcasts from neighbouring countries in such a language. They further undertake to ensure that no restrictions will be placed on the freedom of expression and free circulation of information in the written press in a language used in identical or similar form to a regional or minority language. The exercise of the above-mentioned freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for
- kanalą regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
- iii atitinkamai pasirūpinti, kad transliuotojai transliuotų programas regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- b i skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas įsteigti bent vieną radijo stotį regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
- ii skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas reguliariai transliuoti radijo programas regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- c i skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas įsteigti bent vieną televizijos kanalą regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
- ii skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas reguliariai transliuoti televizijos programas regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- d skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas gaminti ir platinti garso bei garso ir vaizdo kūrinius regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- e i skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas įsteigti ir (arba) išlaikyti bent vieną laikraštį regioninėmis arba mažumų kalbomis; arba
- ii skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas reguliariai skelbti straipsnius laikraščiuose regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- f i padengti žiniasklaidos priemonių, kurios vartoja regionines arba mažumų kalbas, papildomas išlaidas, jeigu tik įstatymai apskritai nustato finansinę paramą žiniasklaidai; arba
- ii taikyti esamas finansinės paramos priemones taip pat garso ir vaizdo kūriniams kurti regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- g remti žurnalistų ir kitų darbuotojų rengimą regionines arba mažumų kalbas vartojančiai žiniasklaidai.
- 2 Šalys įsipareigoja garantuoti laisvę iš kaimyninių šalių tiesiogiai klausytis radijo laidų ir žiūrėti televizijos laidas ta pačia kaip regioninė arba mažumos kalba ar į ją panašia kalba ir neprieštarauti, kad radijo ir televizijos laidos iš kaimyninių šalių būtų retransliuojamos tokia kalba. Be to, jos įsipareigoja užtikrinti, kad nebus jokiu būdu varžoma žodžio laisvė ir laisva informacijos sklaida spaudoje ta pačia kaip regioninė arba mažumos kalba ar į ją panašia kalba. Naudojantis pirmiau minėtomis laisvėmis, kadangi tai susiję su pareigomis ir atsakomybe, gali būti taikomi tokie formalumai, sąlygos, apribojimai arba baudos, kuriuos nustato įstatymai ir kurie yra būtini demokratinėje visuomenėje nacionalinio saugumo, teritorinio vientisumo arba visuomenės saugumo labui, kad būtų išvengta neramumų arba nusikaltimų, apsaugota žmonių sveikata ir moralė, apginta kitų reputacija ar teisės, užkirstas kelias konfidencialiai gautai informacijai atskleisti arba išlaikytas teismų autoritetas ir nešališkumas.

preventing disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

- 3 The Parties undertake to ensure that the interests of the users of regional or minority languages are represented or taken into account within such bodies as may be established in accordance with the law with responsibility for guaranteeing the freedom and pluralism of the media.

Article 12 – Cultural activities and facilities

- 1 With regard to cultural activities and facilities – especially libraries, video libraries, cultural centres, museums, archives, academies, theatres and cinemas, as well as literary work and film production, vernacular forms of cultural expression, festivals and the culture industries, including inter alia the use of new technologies – the Parties undertake, within the territory in which such languages are used and to the extent that the public authorities are competent, have power or play a role in this field:
 - a to encourage types of expression and initiative specific to regional or minority languages and foster the different means of access to works produced in these languages;
 - b to foster the different means of access in other languages to works produced in regional or minority languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - c to foster access in regional or minority languages to works produced in other languages by aiding and developing translation, dubbing, post-synchronisation and subtitling activities;
 - d to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities of various kinds make appropriate allowance for incorporating the knowledge and use of regional or minority languages and cultures in the undertakings which they initiate or for which they provide backing;
 - e to promote measures to ensure that the bodies responsible for organising or supporting cultural activities have at their disposal staff who have a full command of the regional or minority language concerned, as well as of the language(s) of the rest of the population;
 - f to encourage direct participation by representatives of the users of a given regional or minority language in providing facilities and planning cultural activities;
 - g to encourage and/or facilitate the creation of a body or bodies responsible for collecting, keeping a copy of and presenting or publishing works produced in the regional or minority languages;
 - h if necessary, to create and/or promote and finance translation and terminological research services, particularly with a view to maintaining and developing appropriate administrative, commercial, economic, social, technical or legal terminology in each regional

- 3 Šalys įsipareigoja užtikrinti, kad regioninių arba mažumų kalbų vartotojų interesams būtų atstovaujama ir į juos atsižvelgiama pagal įstatymus steigiamose institucijose, atsakingose už žiniasklaidos laisvės ir pliuralizmo garantavimą.

12 straipsnis – Kultūrinė veikla ir įstaigos

- 1 Dėl kultūrinės veiklos ir įstaigų, ypač bibliotekų, videotekų, kultūros centrų, muziejų, archyvų, akademijų, teatrų ir kinoteatrų, taip pat literatūros darbų ir filmų kūrimo, vietinių kultūros raiškos formų, festivalių ir kultūrinių verslų, be kita ko, naujų technologijų, toje teritorijoje, kurioje tokios kalbos vartojamos ir tokiu mastu, koku valdžios institucijos yra kompetentingos, turi galią ar įtaką šioje srityje, Šalys įsipareigoja:
 - a skatinti regioninėms arba mažumų kalboms būdingus raiškos ir iniciatyvos tipus bei puoselėti įvairias priemones, kad šiomis kalbomis sukurti darbai būtų prieinami;
 - b puoselėti įvairias priemones, kad regioninėms arba mažumų kalbomis sukurti darbai būtų prieinami kitomis kalbomis, remiant ir pasitelkiant vertimą, dubliavimą, įgarsinimą ir subtitrų rengimą;
 - c rūpintis, kad kitomis kalbomis sukurti darbai būtų prieinami regioninėmis arba mažumų kalbomis, remiant ir pasitelkiant vertimą, dubliavimą, įgarsinimą ir subtitrų rengimą;
 - d užtikrinti, kad įstaigos ar organizacijos, atsakingos už įvairios kultūrinės veiklos organizavimą ar ją remiančios, atitinkamai atsižvelgtų į regioninių arba mažumų kalbų mokėjimą ir kultūrų pažinimą renginiuose, kuriuos jos organizuoja ar remia;
 - e skatinti priemones siekiant užtikrinti, kad įstaigos ar organizacijos, atsakingos už kultūrinės veiklos organizavimą ar ją remiančios, turėtų darbuotojų, gerai mokančių atitinkamą regioninę arba mažumos kalbą, taip pat visų kitų gyventojų kalbą (-as);
 - f skatinti tam tikros regionines arba mažumos kalbos vartotojų atstovų tiesioginį dalyvavimą skiriant patalpas ir planuojant kultūrinę veiklą;
 - g skatinti ir (arba) sudaryti sąlygas kurti organizaciją ar organizacijas, atsakingas už regioninėmis arba mažumų kalbomis sukurtų kūrinių rinkimą, kaupimą ir pateikimą ar publikavimą;
 - h prireikus kurti ir (arba) remti bei finansuoti vertimo ir terminijos kūrimo paslaugas, ypač siekiant išlaikyti ir plėtoti kiekvienos regioninės arba mažumos kalbos administravimo, prekybos, ekonomikos, socialinę, technikos ar teisės terminiją.

or minority language.

- 2 In respect of territories other than those in which the regional or minority languages are traditionally used, the Parties undertake, if the number of users of a regional or minority language justifies it, to allow, encourage and/or provide appropriate cultural activities and facilities in accordance with the preceding paragraph.
 - 3 The Parties undertake to make appropriate provision, in pursuing their cultural policy abroad, for regional or minority languages and the cultures they reflect.
- 2 Dėl teritorijų, kuriose regioninės arba mažumų kalbos nėra tradiciškai vartojamos, Šalys įsipareigoja, jei pagal regioninės arba mažumos kalbos vartotojų skaičių pateisinama, leisti, skatinti ir (arba) remti kultūrinę veiklą ir įstaigas pagal šio straipsnio 1 dalį.
 - 3 Šalys įsipareigoja, vykdydamos savo kultūros politiką užsienyje, sudaryti atitinkamą galimybę regioninėms arba mažumų kalboms ir kultūroms, kurias jos atspindi.

Article 13 – Economic and social life

- 1 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, within the whole country:
 - a to eliminate from their legislation any provision prohibiting or limiting without justifiable reasons the use of regional or minority languages in documents relating to economic or social life, particularly contracts of employment, and in technical documents such as instructions for the use of products or installations;
 - b to prohibit the insertion in internal regulations of companies and private documents of any clauses excluding or restricting the use of regional or minority languages, at least between users of the same language;
 - c to oppose practices designed to discourage the use of regional or minority languages in connection with economic or social activities;
 - d to facilitate and/or encourage the use of regional or minority languages by means other than those specified in the above subparagraphs.
- 2 With regard to economic and social activities, the Parties undertake, in so far as the public authorities are competent, within the territory in which the regional or minority languages are used, and as far as this is reasonably possible:
 - a to include in their financial and banking regulations provisions which allow, by means of procedures compatible with commercial practice, the use of regional or minority languages in drawing up payment orders (cheques, drafts, etc.) or other financial documents, or, where appropriate, to ensure the implementation of such provisions;
 - b in the economic and social sectors directly under their control (public sector), to organise activities to promote the use of regional or minority languages;
 - c to ensure that social care facilities such as hospitals, retirement homes and hostels offer the possibility of receiving and treating in their own language persons using a regional or minority language who are in need of care on grounds of ill-health, old age or for other reasons;
 - d to ensure by appropriate means that safety

13 straipsnis – Ekonominis ir socialinis gyvenimas

- 1 Dėl ekonominės ir socialinės veiklos Šalys visos šalies mastu įsipareigoja:
 - a pašalinti iš savo teisės aktų bet kurias nuostatas, be pateisinamų priešasčių draudžiančias arba ribojančias regioninių arba mažumų kalbų vartojimą su ekonominiu ar socialiniu gyvenimu susijusiuose dokumentuose, ypač darbo sutartyse, ir techniniuose dokumentuose, pvz., produktų vartojimo ar įrengimų instrukcijose;
 - b uždrausti įtraukti į bendrovių vidaus nuostatus ir privačius dokumentus bet kokius punktus, šalinančius arba ribojančius regioninių arba mažumų kalbų vartojimą, bent tarp tos pačios kalbos vartotojų;
 - c priešintis veiksams, kuriais siekiama trukdyti vartoti regionines arba mažumų kalbas ekonominėje ar socialinėje veikloje;
 - d lengvinti ir (arba) skatinti regioninių arba mažumų kalbų vartojimą kitais būdais, negu nurodyta šios straipsnio dalies a-c punktuose.
- 2 Dėl ekonominės ir socialinės veiklos Šalys įsipareigoja tokiu mastu, koku valdžios institucijos yra kompetentingos, teritorijoje, kurioje vartojamos regioninės arba mažumų kalbos, ir jeigu tai pagrįstai įmanoma:
 - a įtraukti į savo finansus ir bankininkystę reglamentuojančius teisės aktus nuostatas, leidžiančias su komercine praktika suderinama tvarka vartoti regionines arba mažumų kalbas išrašant mokėjimo pavedimus (čekius, banko sąskaitas ir kt.) ar kitus finansinius dokumentus, arba prireikus užtikrinti tokių nuostatų įgyvendinimą;
 - b savo tiesiogiai kontroliuojamuose ekonominiame ir socialiniame sektoriuose (valstybiniame sektoriuje) organizuoti veiklą regioninių arba mažumų kalbų vartojimui skatinti;
 - c užtikrinti, kad socialinės globos įstaigos, pvz., ligoninės, pensininkų namai ir bendrabučiai, teiktų galimybę priimti ir jų pačių kalba globoti regioninę arba mažumos kalbą vartojančius asmenis, kuriems reikalinga globa dėl menkos sveikatos, senyvo amžiaus ar kitų priešasčių;
 - d atitinkamomis priemonėmis užtikrinti, kad

- instructions are also drawn up in regional or minority languages;
- e to arrange for information provided by the competent public authorities concerning the rights of consumers to be made available in regional or minority languages.

Article 14 – Transfrontier exchanges

The Parties undertake:

- a to apply existing bilateral and multilateral agreements which bind them with the States in which the same language is used in identical or similar form, or if necessary to seek to conclude such agreements, in such a way as to foster contacts between the users of the same language in the States concerned in the fields of culture, education, information, vocational training and permanent education;
- b for the benefit of regional or minority languages, to facilitate and/or promote co-operation across borders, in particular between regional or local authorities in whose territory the same language is used in identical or similar form.

- saugos instrukcijos būtų taip pat parašytos regioninėmis arba mažumų kalbomis;
- e pasirūpinti, kad kompetentingų valdžios institucijų teikiama informacija apie vartotojų teises būtų prieinama regioninėmis arba mažumų kalbomis.

14 straipsnis – Tarptautiniai mainai

Šalys įsipareigoja:

- a taikyti esamus dvišalius ir dvišalius susitarimus, kurie sieja jas su valstybėmis, kuriose ta pati kalba vartojama identiška arba panašia atmaina, arba prireikus siekti sudaryti tokius susitarimus taip, kad būtų puoselėjami ryšiai tarp atitinkamų valstybių tos pačios kalbos vartotojų kultūros, švietimo, informacijos, profesinio rengimo ir nuolatinio mokymo srityse;
- b regioninių arba mažumų kalbų labai lengvinti ir (arba) skatinti bendradarbiavimą per valstybių sienas, ypač tarp regioninės ar vietinės valdžios institucijų, kurių teritorijoje vartojama ta pati kalba identiška ar panašia atmaina.

PART IV APPLICATION OF THE CHARTER

Article 15 – Periodical reports

- 1 The Parties shall present periodically to the Secretary General of the Council of Europe, in a form to be prescribed by the Committee of Ministers, a report on their policy pursued in accordance with Part II of this Charter and on the measures taken in application of those provisions of Part III which they have accepted. The first report shall be presented within the year following the entry into force of the Charter with respect to the Party concerned, the other reports at three-yearly intervals after the first report.
- 2 The Parties shall make their reports public.

Article 16 – Examination of the reports

- 1 The reports presented to the Secretary General of the Council of Europe under Article 15 shall be examined by a committee of experts constituted in accordance with Article 17.
- 2 Bodies or associations legally established in a Party may draw the attention of the committee of experts to matters relating to the undertakings entered into by that Party under Part III of this Charter. After consulting the Party concerned, the committee of experts may take account of this information in the preparation of the report specified in paragraph 3 below. These bodies or associations can furthermore submit statements concerning the policy pursued by a Party in accordance with Part II.
- 3 On the basis of the reports specified in paragraph 1 and the information mentioned in paragraph 2, the committee of experts shall prepare a report for the Committee of Ministers. This report shall be accompanied by the

IV DALIS CHARTIJOS TAIKYMAS

15 straipsnis – Periodinės ataskaitos

- 1 Šalys Ministrų komiteto nustatyta forma periodiškai teikia Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui savo vykdomos politikos pagal šios Chartijos II dalį ir priemonių, kurių buvo imtasi taikant tas III dalies nuostatas, kurias jos yra priėmusios, ataskaitas. Pirmą ataskaitą pateikiama ne vėliau kaip praėjus metams nuo Chartijos įsigaliojimo atitinkamai Šaliai, kitos ataskaitos - kas treji metai po pirmos ataskaitos.
- 2 Šalys savo ataskaitas skelbia viešai.

16 straipsnis – Ataskaitų nagrinėjimas

- 1 Pagal 15 straipsnį Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui pateiktas ataskaitas nagrinėja pagal 17 straipsnį sudarytas ekspertų komitetas.
- 2 Šalyje teisiškai įsteigtos institucijos ar asociacijos gali atkreipti ekspertų komiteto dėmesį į reikalus, susijusius su tos Šalies pagal šios Chartijos III dalį priimtais įsipareigojimais. Pasikonsultavęs su atitinkama Šalimi, ekspertų komitetas gali atsižvelgti į šią informaciją rengdamas šio straipsnio 3 dalyje nurodytą pranešimą. Be to, šios organizacijos ar asociacijos gali teikti pareiškimus dėl Šalies vykdomos politikos pagal II dalį.
- 3 Remdamasis šio straipsnio 1 dalyje nurodytomis ataskaitomis ir 2 dalyje minėta informacija, ekspertų komitetas parengia pranešimą Ministrų komitetui. Prie šio pranešimo pridedami paaškinimai, kuriuos Šalys buvo paprašytas

comments which the Parties have been requested to make and may be made public by the Committee of Ministers.

- 4 The report specified in paragraph 3 shall contain in particular the proposals of the committee of experts to the Committee of Ministers for the preparation of such recommendations of the latter body to one or more of the Parties as may be required.
- 5 The Secretary General of the Council of Europe shall make a two-yearly detailed report to the Parliamentary Assembly on the application of the Charter.

Article 17 – Committee of experts

- 1 The committee of experts shall be composed of one member per Party, appointed by the Committee of Ministers from a list of individuals of the highest integrity and recognised competence in the matters dealt with in the Charter, who shall be nominated by the Party concerned.
- 2 Members of the committee shall be appointed for a period of six years and shall be eligible for reappointment. A member who is unable to complete a term of office shall be replaced in accordance with the procedure laid down in paragraph 1, and the replacing member shall complete his predecessor's term of office.
- 3 The committee of experts shall adopt rules of procedure. Its secretarial services shall be provided by the Secretary General of the Council of Europe.

PART V FINAL PROVISIONS

Article 18

This Charter shall be open for signature by the member States of the Council of Europe. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 19

- 1 This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter in accordance with the provisions of Article 18.
- 2 In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

pateikti, o Ministrų komitetas jį gali viešai paskelbti.

- 4 Šio straipsnio 3 dalyje nurodytame pranešime visų pirma pateikiami ekspertų komiteto pasiūlymai Ministrų komitetui, kad prireikus jis galėtų parengti vienai ar daugiau Šalių savo rekomendacijas.
- 5 Europos Tarybos Generalinis Sekretorius kas dveji metai Parlamentinėje Asamblėjoje padaro išsamų pranešimą apie Chartijos taikymą.

17 straipsnis – Ekspertų komitetas

- 1 Ekspertų komitetą sudaro Šalims po vieną narį atstovaujantys nariai, kuriuos skiria Ministrų komitetas iš atitinkamų Šalių nurodytų aukštos moralės ir pripažintą kompetenciją su šia Chartija susijusiuose reikaluose turinčių asmenų sąrašo.
- 2 Komiteto nariai skiriami šešerių metų kadencijai ir turi teisę būti skiriami naujai kadencijai. Narys, negalintis baigti savo kadencijos, pakeičiamas šio straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, o pakeičiantis narys užbaigia savo pirmtako kadenciją.
- 3 Ekspertų komitetas priima savo darbo tvarkos taisykles. Sekretoriavimo paslaugas parūpina Europos Tarybos Generalinis Sekretorius.

V DALIS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

18 straipsnis

Ši Chartija yra pateikiama pasirašyti Europos Tarybos valstybėms narėms. Ji yra ratifikuojama, priimama arba patvirtinama. Ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumentai deponuojami Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui.

19 straipsnis

- 1 Ši Chartija įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus trims mėnesiams nuo tos dienos, kai penkios Europos Tarybos valstybės narės pareiškia, jog sutinka laikytis Chartijos pagal 18 straipsnio nuostatas.
- 2 Kiekvienai valstybei narei, kuri vėliau pareiškia, jog sutinka išsipareigoti laikytis Chartijos, ji įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus trims mėnesiams nuo tos dienos, kai ji deponuoja ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumentą.

Article 20

- 1 After the entry into force of this Charter, the Committee of Ministers of the Council of Europe may invite any State not a member of the Council of Europe to accede to this Charter.
- 2 In respect of any acceding State, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 21

- 1 Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, make one or more reservations to paragraphs 2 to 5 of Article 7 of this Charter. No other reservation may be made.
- 2 Any Contracting State which has made a reservation under the preceding paragraph may wholly or partly withdraw it by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal shall take effect on the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 22

- 1 Any Party may at any time denounce this Charter by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
- 2 Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 23

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any State which has acceded to this Charter of:

- a any signature;
- b the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c any date of entry into force of this Charter in accordance with Articles 19 and 20;
- d any notification received in application of the provisions of Article 3, paragraph 2;
- e any other act, notification or communication relating to this Charter.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Charter.

Done at Strasbourg, this 5th day of November 1992, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to any State invited to accede to this Charter.

20 straipsnis

- 1 Šiai Chartijai įsigaliojus, Europos Tarybos Ministrų komitetas gali pakviesti bet kurią valstybę, kuri nėra Europos Tarybos narė, prisijungti prie šios Chartijos.
- 2 Kiekvienai prisijungiančiajai valstybei Chartija įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus trims mėnesiams nuo tos dienos, kai ji deponuoja prisijungimo dokumentą Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui.

21 straipsnis

- 1 Kiekviena valstybė, pasirašydama arba deponuodama savo ratifikavimo, priėmimo arba patvirtinimo dokumentą, gali padaryti vieną ar daugiau išlygų dėl šios Chartijos 7 straipsnio 2-5 dalių. Jokios kitos išlygos negalimos.
- 2 Kiekviena Susitariančioji Valstybė, padariusi išlygą pagal šio straipsnio 1 dalį, gali ją visą arba iš dalies panaikinti Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui adresuotu pareiškimu. Panaikinimas įsigalioja nuo tos dienos, kai Generalinis Sekretorius gauna tokį pareiškimą.

22 straipsnis

- 1 Kiekviena Šalis Europos Tarybos Generaliniam Sekretoriui adresuotu pareiškimu gali bet kada denonsuoti šią Chartiją.
- 2 Toks denonsavimas įsigalioja pirmą mėnesio dieną praėjus šešiams mėnesiams nuo tos dienos, kai Generalinis Sekretorius gauna pranešimą.

23 straipsnis

Europos Tarybos Generalinis Sekretorius Tarybos valstybėms narėms ir kiekvienai valstybei, prisijungusiai prie šios Chartijos, praneša apie:

- a kiekvieną pasirašymą;
- b kiekvieno ratifikavimo, priėmimo, patvirtinimo arba prisijungimo dokumento deponavimą;
- c kiekvieną šios Chartijos įsigaliojimą pagal 19 ir 20 straipsnius;
- d kiekvieną pareiškimą, gautą taikant 3 straipsnio 2 dalies nuostatas;
- e kiekvieną kitą su šia Chartija susijusį aktą, pranešimą ar informaciją.

Tai patvirtindami, toliau nurodyti tinkamai įgalioti asmenys pasirašė šią Chartiją.

Sudaryta 1992 m. lapkričio 5 d. Strasbūre anglų ir prancūzų kalbomis. Abu tekstai yra autentiški ir vienu egzemplioriumi deponuojami Europos Tarybos archyvuose. Europos Tarybos Generalinis Sekretorius kiekvienai Europos Tarybos valstybei narei ir kiekvienai valstybei, pakviestai prisijungti prie šios Chartijos, nusiunčia patvirtintas kopijas.